

ZAKBOEKJE CONCURRENTIEKRACHT 2011

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP

CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT

MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG

ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

VBO

Verbond van
Belgische
Ondernemingen

VBO vzw
Ravensteinstraat 4, 1000 Brussel
T + 32 2 515 08 11
F + 32 2 515 09 99
info@vbo-feb.be

REDACTIE: Geert Vancronenburg
VORMGEVING: Landmarks, Vanessa Solymosi
DRUK: Geers Offset
VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: Charles Gheur
Ravensteinstraat 4, 1000 Brussel
WETTELIJK DEPOT: D/0140/2011/21

De inhoud van deze publicatie vindt u op www.vbo.be
Cette brochure est également disponible en français.

Beste lezer,

Elk jaar publiceert de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven zijn rapport over de concurrentiepositie van België in vergelijking met onze drie voornaamste handelspartners (zijnde Duitsland, Frankrijk en Nederland). In de even jaren vormt dit het startschot voor de interprofessionele onderhandelingen tussen vertegenwoordigers van respectievelijk de werkgevers en de werknemers. Dit jaar betreft het een intermediair verslag.

Volgens de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven zullen de Belgische loonkosten voor de vierde keer op rij sneller evolueren dan in onze drie buurlanden. Het gevolg hiervan is dat we voornamelijk vanaf 2005 een extra loonkostenhandicap hebben opgebouwd van 4,6%. Dit komt bovenop de loonkostenhandicap die reeds bestond voor de invoering van de loonnormwet van 1996. Volgens de laatste cijfers van het gerenommeerde Duitse instituut IDW Köln is een arbeidsuur in België vandaag ongeveer 15% duurder dan in onze buurlanden.

Dit zakboekje wil aan de hand van cijfers en feiten aantonen wat de nefaste sociaaleconomische impact is van onze sterker stijgende loonkosten. Niet alleen verliezen we elk jaar aan concurrentiekracht, onze hoge loonkostenhandicap bemoeilijkt ook de jobcreatie in de marktsector. Nochtans is het dit wat we nodig hebben indien we daadwerkelijk ons sociaal model in de toekomst wensen te vrijwaren.

Voor verdere vragen en suggesties tot verbetering kunt u terecht bij Geert Vancronenburg (gva@vbo-feb.be).

Dit zakboekje is gratis te verkrijgen in gedrukte vorm (zie colofon), alsook terug te vinden op onze website www.vbo.be, onder de rubriek Publicaties / Cijfers en feiten. Wij wensen u veel leesplezier.

Met vriendelijke groeten,

Pieter Timmermans, bestuurder-directeur-generaal van het VBO

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP

- p. 6 Belgische loonkosten stijgen voor de vierde keer op rij sneller
- p. 7 Loonkostenhandicap loopt verder op
- p. 8 Indexering drijft loonkostenhandicap op
- p. 9 Belgische loonkosten 15% hoger dan in de buurlanden
- p. 10 Hoge productiviteit neutraliseert onze loonkostenhandicap niet meer

CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT

- p. 12 Onze export is de motor van onze welvaart
- p. 13 We verliezen marktaandeel
- p. 14 Loonkostenhandicap: ook een rem voor buitenlandse investeerders
- p. 16 Onze industrie groeit minder sterk dan in de buurlanden
- p. 17 Loonkostenhandicap voedt inflatie die vervolgens opnieuw tot hogere loonkosten leidt

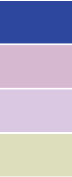
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG

- p. 20 Lonen en winsten: even sterk gestegen sinds 1996
- p. 21 Loonaandeel bevindt zich op het langetermijngemiddelde
- p. 22 Werkgelegenheid stijgt, maar vooral in de niet-marktsector
- p. 24 Meer jobs in de marktsector: van cruciaal belang om ons sociaal model te vrijwaren
- p. 25 Ondernemingen betalen relatief veel vennootschapsbelasting

ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

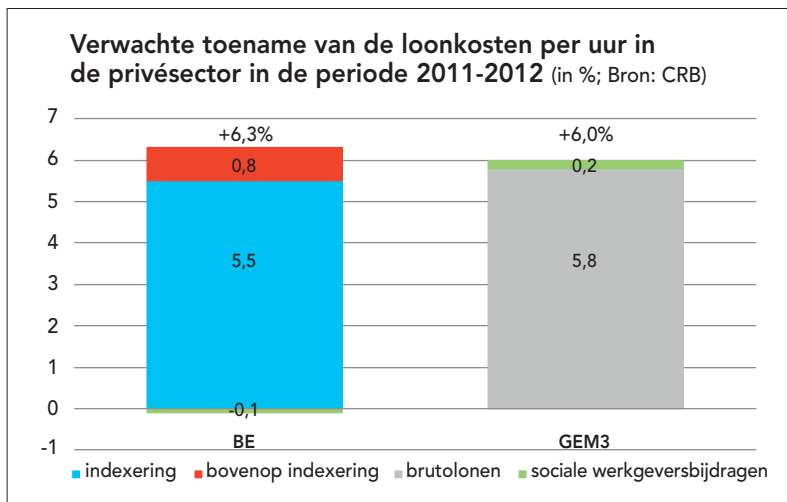
- p. 28 Investerings in opleiding houden goed stand tijdens de crisis
- p. 29 Belgische ondernemingen in de Europese top qua opleiding van personeel
- p. 30 Ondernemingen investeren in onderzoek en ontwikkeling

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP
CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG
ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING
EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

BELGISCHE LOONKOSTEN STIJGEN VOOR DE VIERDE KEER OP RIJ SNELLER

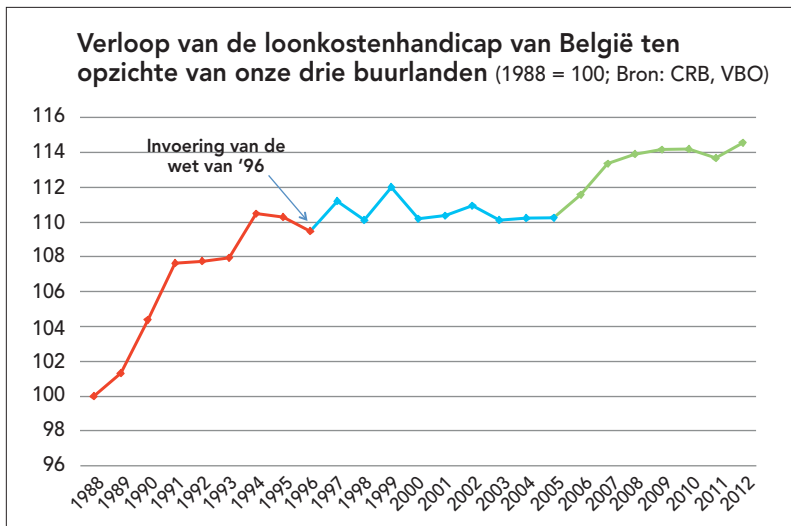
Volgens de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) zullen de Belgische loonkosten in de periode 2011-2012 met gemiddeld 6,3% stijgen. De automatische indexering zal de loonkosten met gemiddeld 5,5% doen toenemen, wat maar liefst 1,6 procentpunten hoger is dan de verwachting verleden jaar (3,9%). Bij onze drie buurlanden (zijnde Duitsland, Frankrijk en Nederland) zullen de loonkosten met gemiddeld 6% stijgen, waarbij 5,8% wordt verklaard door een verhoging van de brutolonen en 0,2% door een toename van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid. De conclusie is dan ook dat de Belgische loonkosten voor de vierde keer op rij ontspreken ten opzichte van onze buurlanden.

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP

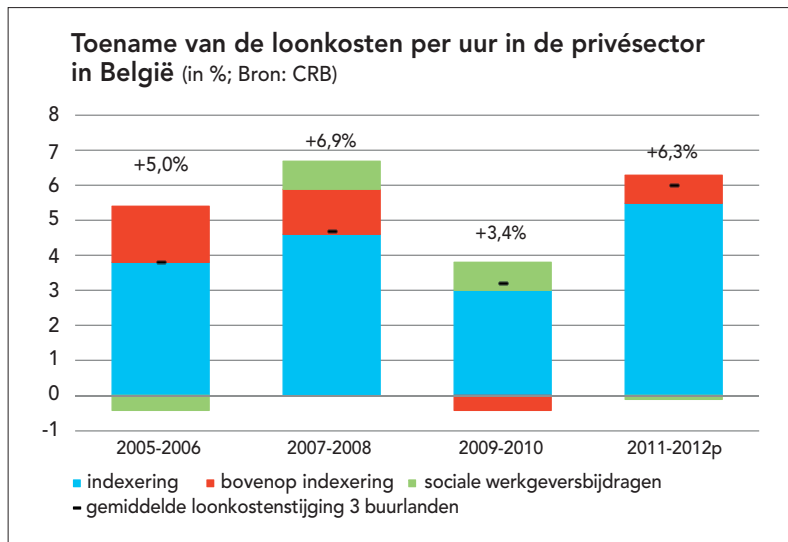
Tussen 1988 en 1994 stegen de Belgische loonkosten maar liefst 10% sneller dan bij onze drie buurlanden. Als antwoord hierop trad in 1996 de wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen in werking.

Deze wet had als doelstelling om onze loonkosten niet sneller te laten evolueren dan in onze buurlanden. Zoals de grafiek toont, slaagde de wet hier tot 2005 min of meer in. Sindsdien is onze loonkostenhandicap terug beginnen oplopen. Volgens de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven zal de sinds 1996 extra opgebouwde loonkostenhandicap in 2012 uitkomen op 4,6%.

INDEXERING DRIJFT LOONKOSTENHANDICAP OP

De wet van '96 is er sinds 2005 niet meer in geslaagd om onze loonkosten in lijn te laten evolueren met onze buurlanden. Met name twee oorzaken liggen hier aan de basis. Ten eerste, externe prijsschokken (bv. een forse stijging van de olieprijs zoals in de eerste helft van 2008 en 2011) maken dat de inflatie vaak hoger uitkomt dan verwacht, wat zich door ons systeem van automatische indexering direct vertaalt in een sterkere stijging van de loonkosten. Daar onze buurlanden geen systeem van automatische indexering kennen, is de impact van een externe prijsschok er veel beperkter. Het gevolg is een verdere toename van onze loonkostenhandicap. Ten tweede, over de afgelopen acht jaar viel de index in België nagenoeg samen met de totale loonkostenontwikkeling in onze buurlanden. Daar de wet van '96 stelt dat de loonsverhogingen in België minstens gelijk moeten zijn aan de indexering en de

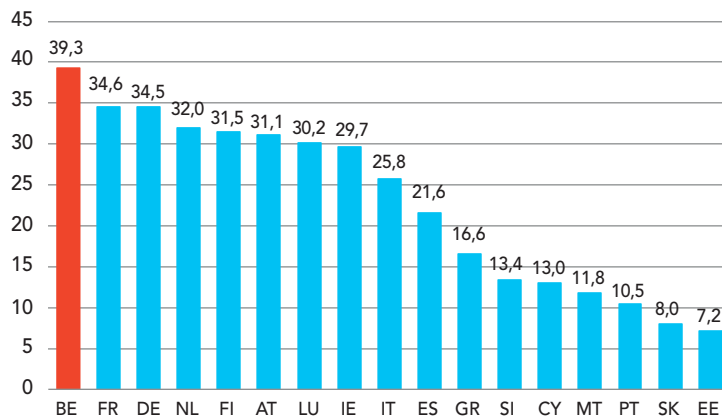
baremieke verhogingen, bestond er met andere woorden nauwelijks marge om een correctie door te voeren voor de loonkostenontsporingen uit het verleden.

Hierdoor krijgt, net zoals in de periode 1988-1994, de sinds 2005 extra opgebouwde loonkostenhandicap een structureel karakter.

BELGISCHE LOONKOSTEN 15% HOGER DAN IN DE BUURLANDEN

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven meet hoe de Belgische loonkosten zijn geëvolueerd ten opzichte van onze drie buurlanden sinds 1996. Het gaat hier met andere woorden om een relatieve maatstaf. Dit zegt dus niets over hoe duur een arbeidsuur (uitgedrukt in EUR per uur) in België is in vergelijking met onze voornaamste handelspartners. Om dit te weten, kunnen we gebruik maken van een jaarlijks onderzoek uitgevoerd door het gerenommeerde Duitse instituut IDW Köln. Hieruit blijkt dat de loonkosten van een werknemer in de industrie in België in 2010 gelijk waren aan 39,3 euro per uur. Dit is het hoogste niveau binnen de eurozone en maar liefst 13,6% duurder dan in Frankrijk (34,6 euro per uur), 13,9% duurder dan in Duitsland (34,5 euro per uur) en 22,8% duurder dan in Nederland (32 euro per uur). Onze absolute loonkostenhandicap ten opzichte van het gewogen gemiddelde van onze drie buurlanden bedraagt 15%.

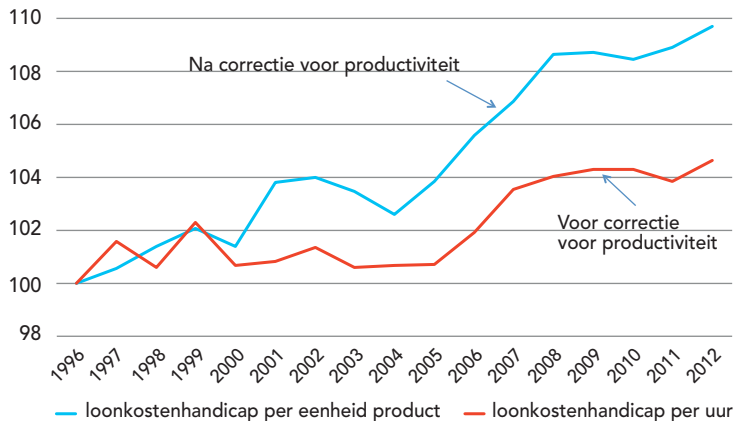
Loonkosten per uur in de industrie in 2010 (in EUR; Bron: IDW Köln)

HOGE PRODUCTIVITEIT NEUTRALISEERT ONZE LOONKOSTENHANDICAP NIET MEER

In de voorbije 40 jaar heeft de Belgische economie zo'n hoog productiviteitsniveau opgebouwd (o.a. door automatisering en het gebruik van de nieuwste technologieën), dat het zeer moeilijk geworden is om dit nog verder te verhogen. We zien dan ook dat in de laatste 15 jaar de productiviteitstoename bij ons lager uitviel dan in onze buurlanden. Onze prestatie op het vlak van productiviteit compenseert dus niet meer voor de extra loonkostenhandicap die we opbouwen. Wel integendeel, indien we rekening houden met onze tragere productiviteitstoename, dan bedraagt onze sinds 1996 opgebouwde loonkostenhandicap zelfs 9,7% tegenover de 4,6% waarvan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven melding maakt (maar die, zoals voorzien in de wet van '96, dus geen rekening houdt met het verschil in productiviteitsvolutie tussen België en onze drie buurlanden).

Verloop van de loonkostenhandicap van België ten opzichte van onze drie buurlanden (1996 = 100; Bron: CRB, AMECO)

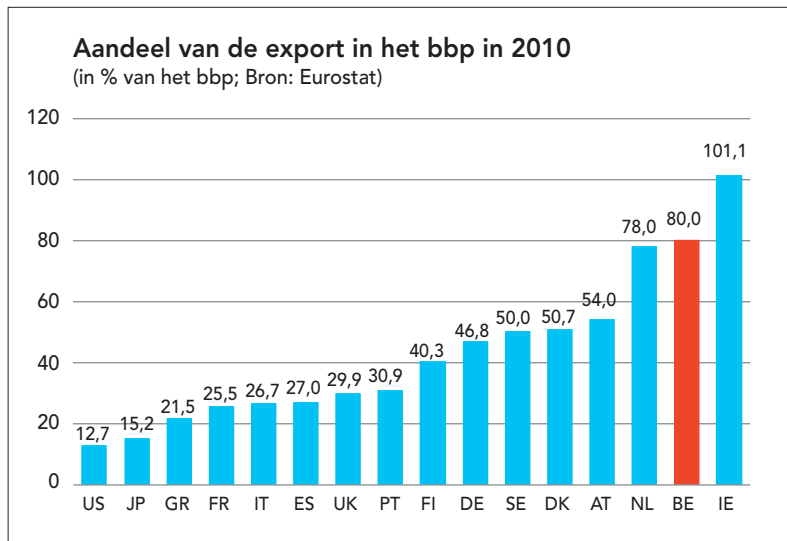

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP
CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG
ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING
EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

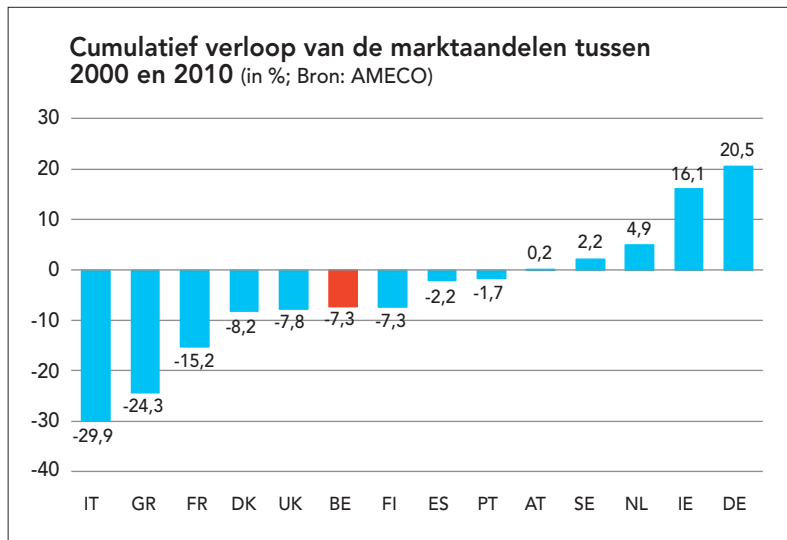
ONZE EXPORT IS DE MOTOR VAN ONZE WELVAART

Voor grote economieën zoals bijvoorbeeld de VS, Frankrijk en Italië is de binnenlandse markt van levensnoodzakelijk belang voor groei en jobs: de export bedraagt er immers maar zo'n 20% van het bbp. Voor kleine, open economieën zoals de Benelux-landen speelt het buitenland een meer prominente rol. In België was de export in 2010 bijvoorbeeld gelijk aan maar liefst 80% van het bbp. Opdat we onze goederen en diensten zouden kunnen blijven verkopen aan het buitenland, dienen we erover te waken dat onze internationale concurrentiepositie intact blijft.

WE VERLIEZEN MARKTAANDELEN

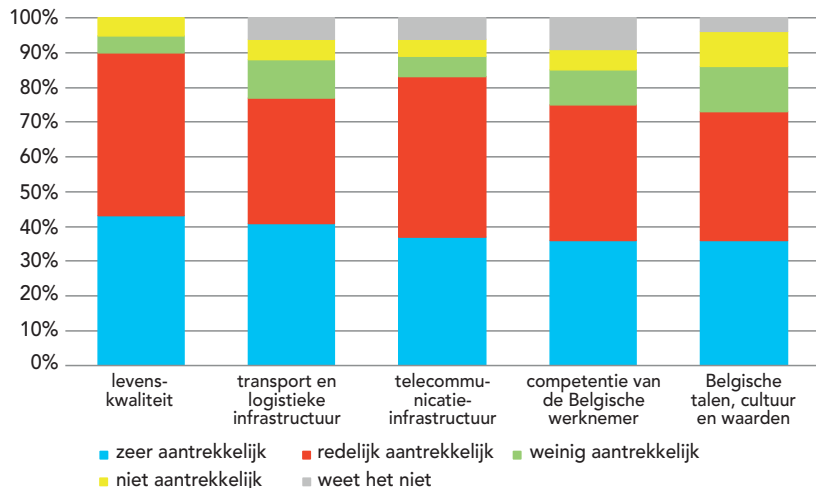
De afgelopen 10 jaar zijn we er niet in geslaagd om ons marktaandeel op de internationale exportmarkten te behouden. Sinds 2000 hebben we maar liefst 7,3% marktaandeel verloren. Duitsland heeft over dezelfde periode meer dan 20% marktaandeel gewonnen. Dit toont dat ons concurrentievermogen in de afgelopen jaren beetje bij beetje is verslechterd.

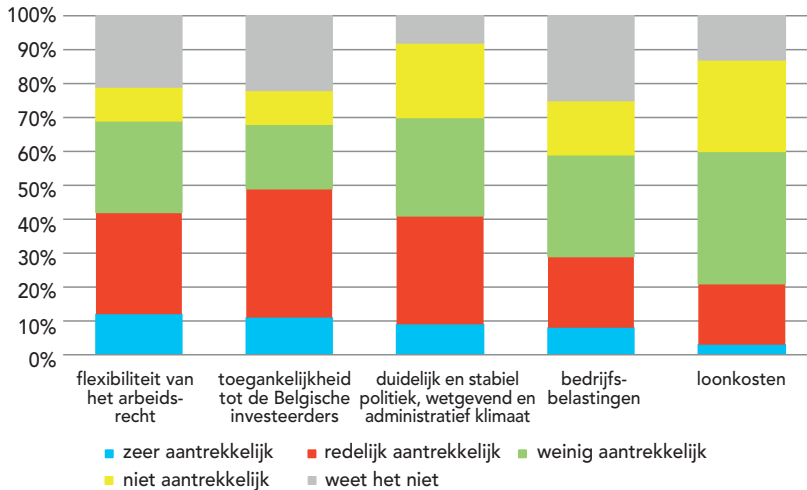
LOONKOSTENHANDICAP: OOK EEN REM VOOR BUITENLANDSE INVESTEERDERS

België heeft verschillende troeven om buitenlandse investeerders aan te trekken. Voorbeelden zijn: de levenskwaliteit, onze infrastructuur en de competenties van onze werknemers. Anderzijds bestaan er ook verscheidene handicaps die maken dat buitenlandse investeerders ons land mogelijk links laten liggen. Volgens de ondervraagde bedrijfsleiders vormen de hoge loonkosten en de bedrijfsbelastingen in België op dit vlak de voornaamste obstakels.

De vijf belangrijkste troeven van België voor buitenlandse directe investeringen (Bron: Ernst&Young)

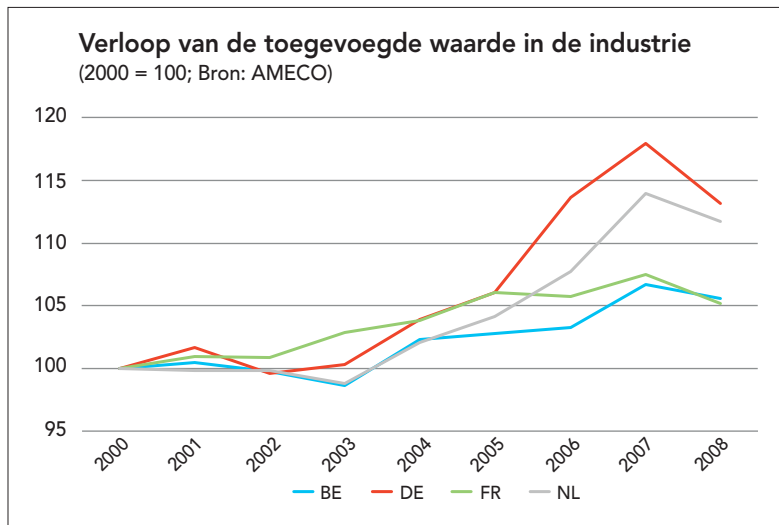

De vijf belangrijkste handicaps van België voor buitenlandse directe investeringen (Bron: Ernst&Young)

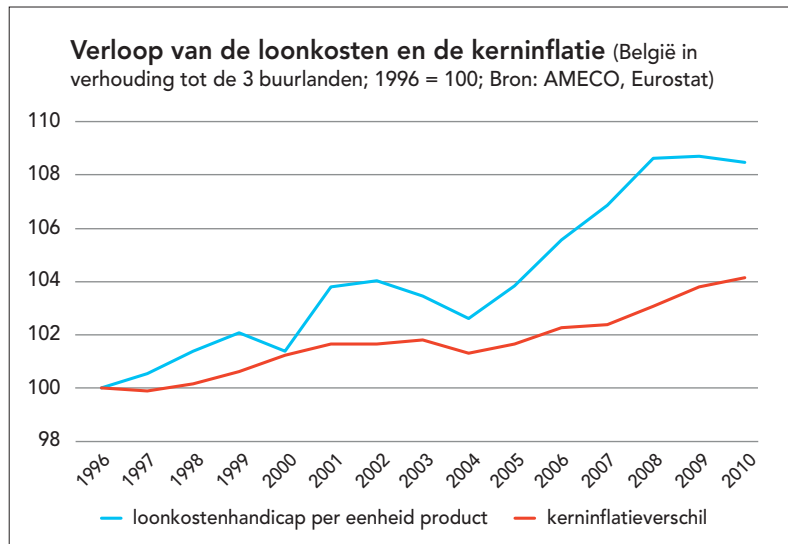
ONZE INDUSTRIE GROEIT MINDER STERK DAN IN DE BUURLANDEN

We verliezen niet alleen marktaandelen op de internationale exportmarkten, maar ook de toegevoegde waarde van onze industrie steeg minder snel dan in onze buurlanden. Ook dit toont dat de Belgische industrie met allerlei handicaps en obstakels te kampen heeft.

LOONKOSTENHANDICAP VOEDT INFLATIE DIE VERVOLGENS OPNIEUW TOT HOGERE LOONKOSTEN LEIDT

De tussen 1996 en 2010 extra opgebouwde loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verschillen in productiviteitsverloop tussen België en onze drie buurlanden bedraagt 8,5%. Slechts door hun winstmarge te verlagen of te snijden in andere kosten, kunnen ondernemingen vermijden dat deze loonkostenontsporingen aanleiding geven tot hogere prijzen. Het is duidelijk dat deze strategie niet lang kan worden volgehouden. Dit zien we ook in de grafiek. Sinds 1996 is de kerninflatie (ofwel de inflatie waaruit zeer volatiele producten zoals bijvoorbeeld energie gezuiverd zijn) in België maar liefst meer dan 4% sneller gestegen dan in onze buurlanden. Het snellere verloop vond met name plaats vanaf 2005, ofwel op hetzelfde moment dat ook onze loonkosten veel sterker zijn beginnen stijgen dan in onze buurlanden. Dit is bovendien

een vicieuze cirkel: loonkostenontsporingen geven aanleiding tot sterkere stijgende prijzen, die op hun beurt door

ons systeem van automatische indexering weer een opwaartse druk zetten op de lonen.

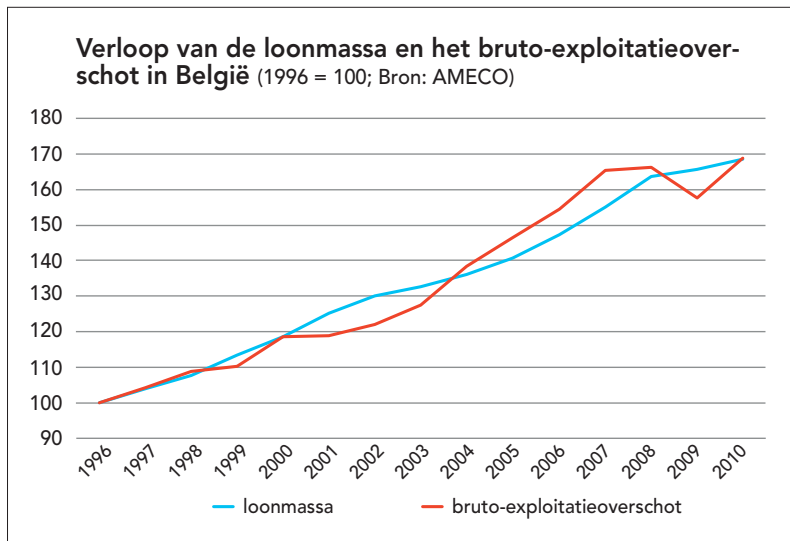

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP
CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG
ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING
EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

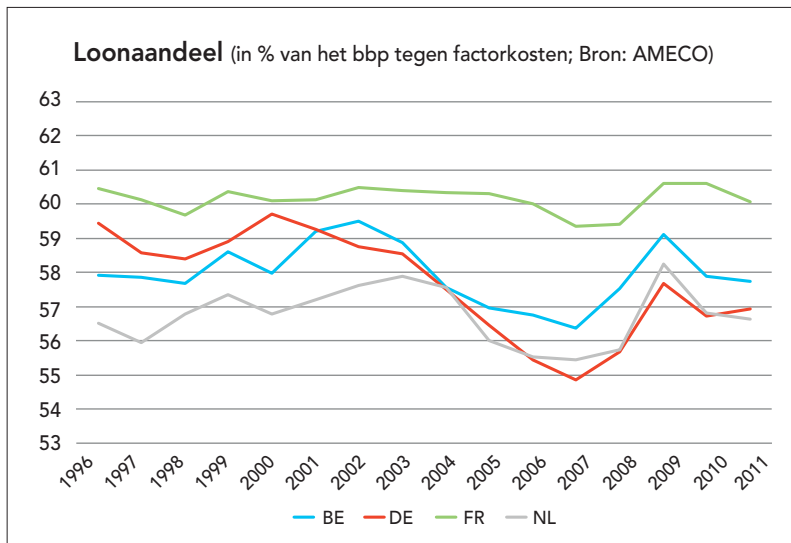
LONEN EN WINSTEN: EVEN STERK GESTEGEN SINDS 1996

Wanneer we naar de loonmassa (= de vergoeding voor de factor arbeid) en het bruto-exploitatietoershot (= de vergoeding voor de factor kapitaal) kijken over een iets langere periode, dan stellen we vast dat deze even snel evolueren. Het bruto-exploitatietoershot kent echter wel een meer volatiel verloop: wanneer het economisch goed gaat, stijgt het sneller dan de loonmassa, maar de keerzijde van de medaille is dat het eveneens veel sterker terugvalt wanneer de economische groei vertraagt.

LOONAANDEEL BEVINDT ZICH OP HET LANGETERMIJNGEMIDDELDE

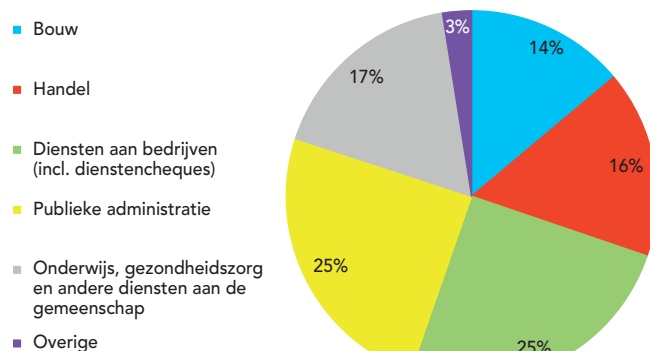
Het loonaandeel is het deel van de toegevoegde waarde dat gereserveerd wordt voor de vergoeding van de factor arbeid. Voor 2010 stellen we vast dat het loonaandeel zich ongeveer op het langetermijngemiddelde bevindt. Bovendien bevindt het loonaandeel in België zich tussen enerzijds het niveau in Frankrijk en anderzijds de niveaus in Duitsland en Nederland.

WERKGELEGENHEID STIJGT, MAAR VOORAL IN DE NIET-MARKTSECTOR

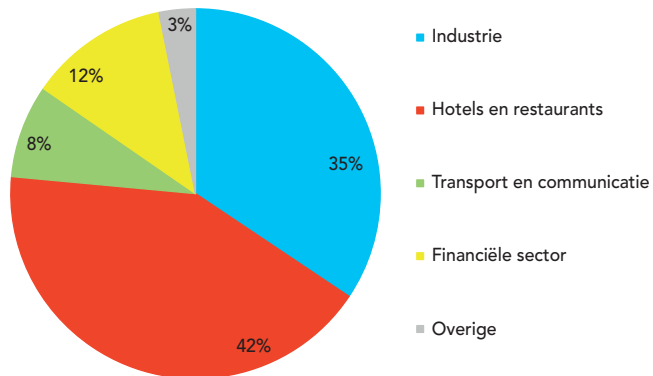
Sinds 2005 is de werkgelegenheid in België sterker toegenomen dan in onze drie buurlanden. Wanneer we dit wat meer in detail bestuderen, dan zien we dat dit vooral in de door de overheid gesubsidieerde sectoren is: publieke administratie, gezondheidszorg, onderwijs en dienstencheques. In de industrie, de hotels en restaurants, de sector van het transport en de communicatie en de financiële sector werden dan weer minder banen gecreëerd dan in onze buurlanden. Gegeven de sanering van de overheidsfinanciën kan men verwachten dat de gesubsidieerde tewerkstelling in de nabije toekomst voor minder banengroei zal zorgen dan in de voorgaande jaren. Om dit te compenseren, zullen er meer jobs in de marktsector dienen te worden gecreëerd. Dit zal enkel mogelijk zijn mits een matiging van de loonkosten, een performant activeringsbeleid

Waar werden er sinds 2005 meer banen gecreëerd dan in onze drie buurlanden? (Bron: Eurostat)

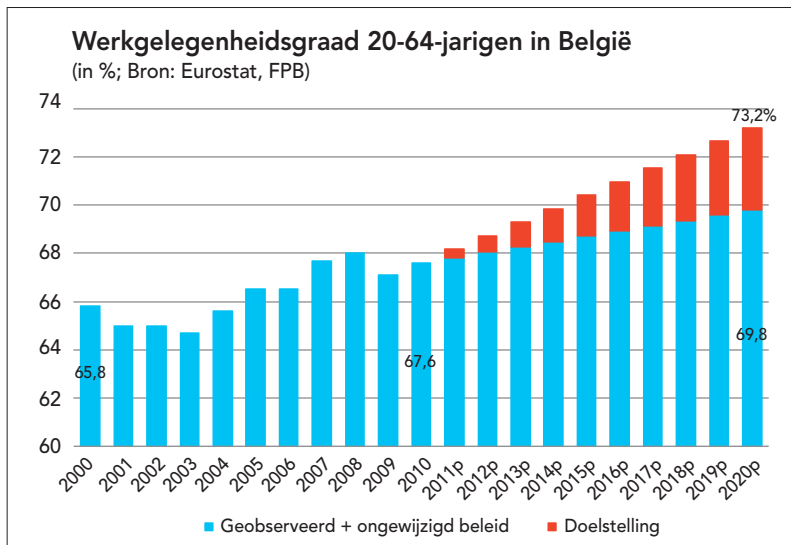
ten aanzien van werkzoekenden en een strikter beleid ten aanzien van vroegde uittreeders op de arbeidsmarkt.

Waar werden er sinds 2005 minder banen gecreëerd dan in onze drie buurlanden? (Bron: Eurostat)

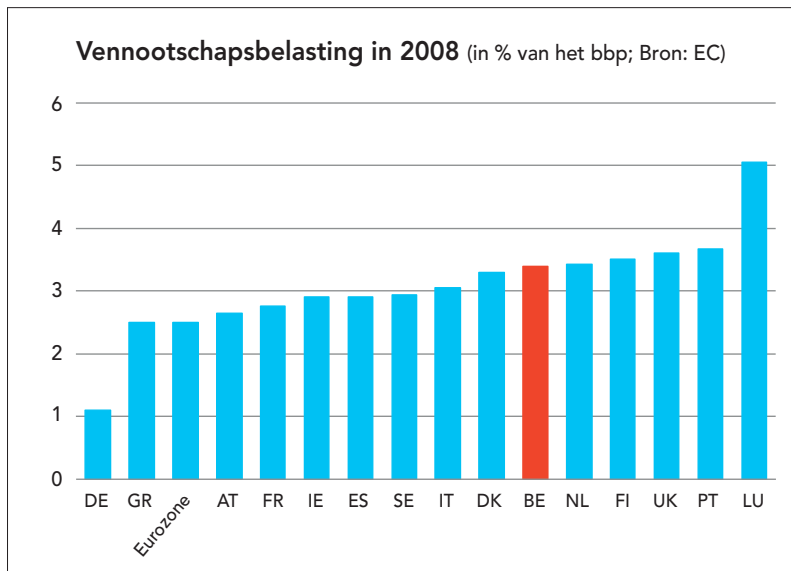
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR: VAN CRUCIAAL BELANG OM ONS SOCIAAL MODEL TE VRIJWAREN

In 2000 was 65,8% van de 20-64-jarigen in België aan het werk. Tien jaar later was dit met 1,8 procentpunten gestegen tot 67,6%. Volgens het Federaal Planbureau zullen we bij ongewijzigd beleid in 2020 uitkomen op 69,8%. Dit is duidelijk fors lager dan de doelstelling van 73,2%, waartoe we ons ten aanzien van Europa hebben geëngageerd. Om dit te realiseren, zullen er ten opzichte van vandaag meer dan een half miljoen extra jobs moeten bij komen.

ONDERNEMINGEN BETALEN RELATIEF VEEL VENNOOTSCHAPSBELASTING

Ondernemingen betalen verschillende belastingen. Indien we ons beperken tot de vennootschapsbelasting, dan zien we dat ons land in een internationale context tot die landen behoort waar de ondernemingen veel bijdragen aan de schatkist.

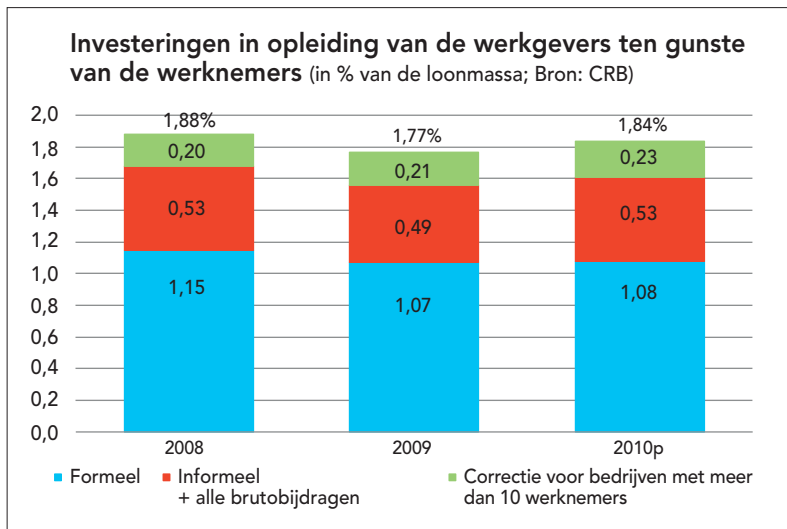

LOONKOSTENHANDICAP LOOPT VERDER OP
CONCURRENTIEVERMOGEN GAAT ACHTERUIT
MEER JOBS IN DE MARKTSECTOR NODIG
ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN OPLEIDING
EN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

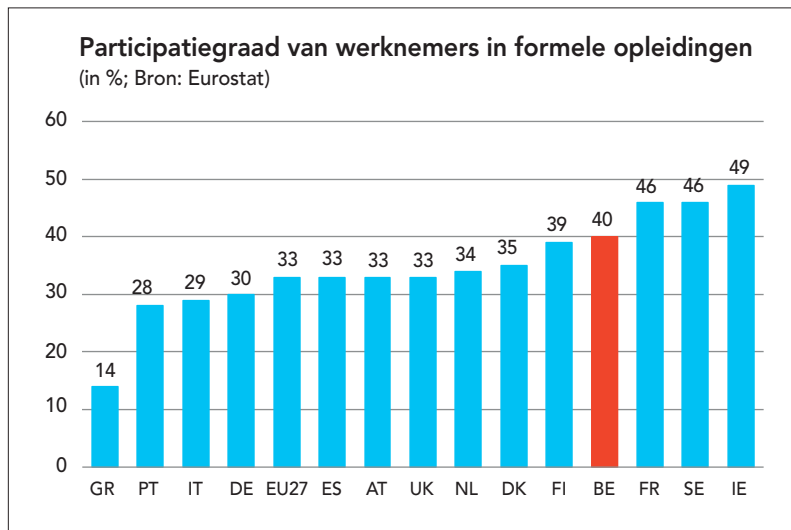
INVESTERINGEN IN OPLEIDING HOUDEN GOED STAND TIJDENS DE CRISIS

In 2010 bedroegen de investeringen in opleiding door de ondernemingen 1,61% van de loonmassa. Hiermee scoren we beter dan in 2009. Dit toont dat de investeringen in opleiding al bij al goed hebben stand gehouden tijdens de crisis. Voor de ondernemingen met meer dan 10 werknemers kwamen de investeringen zelfs uit op 1,84% van de loonmassa. Deze categorie van ondernemingen is belangrijk, omdat deze ook wordt opgevolgd in de Europese enquête naar de voortgezette beroepsopleidingen die als basis heeft gediend voor het vastleggen van de opleidingsdoelstelling van 1,9%.

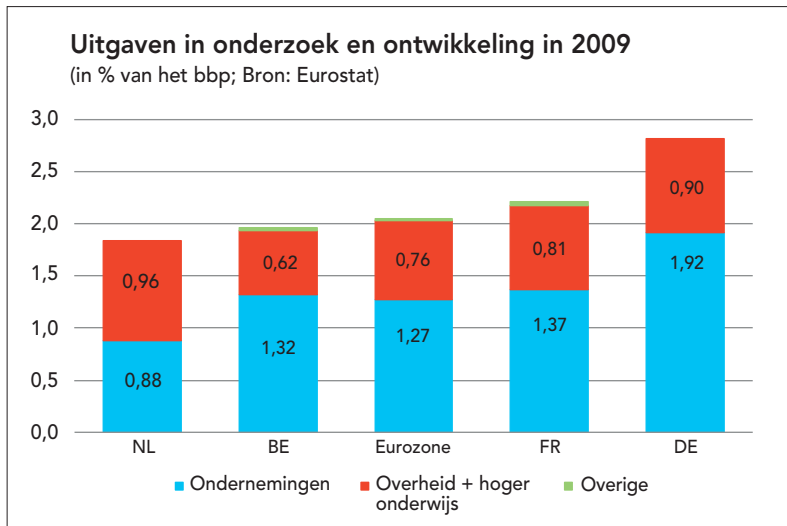
BELGISCHE ONDERNEMINGEN IN DE EUROPESE TOP QUA OPLEIDING VAN PERSONEEL

In een Europese context participeren Belgische werknemers sterk aan formele opleidingen georganiseerd door de werkgever. Met een participatiegraad van 40% doen we het wel iets minder goed dan Frankrijk (46%), maar beter dan Duitsland (30%), Nederland (34%) en het Europese gemiddelde (33%).

ONDERNEMINGEN INVESTEREN IN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

In 2009 bedroegen de uitgaven van de Belgische ondernemingen aan onderzoek en ontwikkeling 1,32% van het bbp. Hiermee scoren we beter dan het gemiddelde van de eurozone, maar minder dan bijvoorbeeld Duitsland. De uitgaven van de overheid en het hoger onderwijs kwamen uit op 0,62% van het bbp, wat lager is dan in onze drie buurlanden en het gemiddelde van de eurozone.

Verbond van Belgische Ondernemingen vzw
Ravensteinstraat 4 – 1000 Brussel
T + 32 2 515 08 11
F + 32 2 515 09 99
www.vbo.be